

підтримки банківського сектору в період кризи // Вісник НБУ. – 2009. – № 8. – С. 12–8. 11. Міщенко С.В. Проблеми реалізації монетарної політики в умовах структурних дисбалансів // Вісник НБУ. – 2009. – № 3. – С.76 – 80. 12. Петрик О. Фінансова криза в Україні та заходи щодо її подолання // Вісник НБУ. – 2009. – №8. – С. 4–10. 13. Пустовійт Р.Ф., Лисенко Р.В. Тенденції та перспективи управління проблемними активами в глобальній банківській системі. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – С. 179–181. 14. [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Національного банку України. Доступний з : <http://www.bank.gov.ua>.

УДК 339.187.62

Н.І. Подольчак

Національний університет “Львівська політехніка”

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІЗИНГООТРИМУВАЧІВ

© Подольчак Н.І., 2010

Розроблені методичні рекомендації визначення платоспроможності лізингоотримувачів із застосуванням методів багатовимірного аналізу. Здійснено поділ потенційних лізингоотримувачів на класи за рівнем ризику, використовуючи метод головних компонент, та розроблено дискримінантні рівняння для цих класів, застосовуючи дискримінантний метод.

Ключові слова: оцінювання платоспроможності, дискримінантні моделі, методи багатовимірного аналізів, класифікація підприємств, фінансові індикатори.

METHODICAL RECOMMENDATIONS OF EVALUATION OF PAYABILITY OF LEASING COMPANIES CLIENTS

It was elaborated the methodical recommendations of evaluation of payability of leasing companies clients using multyanalysis methods. Author proposed classification enterprises by group using financial indicators and risk indicator using factor analysis. Also it was elaborated the disrimanant models using disrimanant analysis.

Keywords: evaluation of payability, disrimanant models, multyanalysis methods, classification enterprises, financial indicators

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Надавання позичальнику грошових коштів у борг ґрунтується на впевненості кредитора в тому, що принципи повернення, строковості, платності, забезпеченості та цільового використання будуть дотримані боржником. Саме тому фінансові установи, під час прийняття рішення щодо доцільності надання лізингової послуги, особливу увагу приділяють: платоспроможності лізингоотримувача; рівня ризику лізингового проекту; репутації та досвіду роботи позичальника; стану економічної кон'юнктури ринку тощо. Адекватні розрахунок та інтерпретація аналізованих показників визначатимуть параметри лізингової послуги та впливатимуть на ефективність реалізації лізингової угоди.

Опрацювання зібраної інформації про лізингоотримувача та прийняття колегіального рішення щодо надання лізингової послуги вимагають великих витрат ресурсів, що ускладнює та робить процедуру надання лізингової послуги тривалішою, зменшуючи її конкурентні позиції порівняно із альтернативними фінансовими інструментами. Тому одним із способів удосконалення процедури аналізування потенційних позичальників є розроблення методичних рекомендацій для визначення платоспроможності лізингоотримувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Оцінюють фінансовий стан лізингоотримувачів практики із застосуванням цілої низки методик [1, с. 436–452; 2, с. 8–10; 3; 4, с. 112–115; 5, с. 8–10], які дають можливість визначити рівень надійності позичальника, його прибутковість, ризики споживача і, враховуючи ці показники, запропонувати відповідні умови лізингового договору. Такий поділ споживачів дає змогу знизити рівень ризиків лізингової діяльності. Аналіз діяльності лізингових організацій дає змогу виявити, що основним методом оцінювання фінансового стану залишається розрахунок та аналіз фінансових показників. Основним джерелом інформації для застосування цього методу є фінансова звітність лізингоотримувача. Доволі рідко застосовуються інші джерела інформації: матеріали переговорів з потенційними споживачами, інтерв'ю з зацікавленими суб'єктами, інспекції підприємств на місці тощо. Основними недоліками запропонованих методів є: неврахування основних тенденцій та перспектив розвитку ринку позичальників; використання переважно звітних фінансових показників, які відображають реальний фінансовий стан лізингоотримувача, та неврахування прогнозних показників, які визначають результативність використання отриманого у лізинг майна; переобтяження методик великою кількістю фінансових показників, що призводить до затягування прийняття рішення щодо надання у лізинг майна; неврахування стану ринкової кон'юнктури, основних суб'єктів ринку лізингоотримувача. Використовуючи ці методики, можна отримати неповні, або навіть і хибні результати. Наприклад, підприємство, згідно з результатами проведеного аналізу, має непоганий фінансово-економічний стан, однак порівняно з конкурентами воно може бути аутсайдером на ринку, а добрі результати діяльності отримані завдяки динамічному розвитку ринку, загалом. Якщо конкуренти захочуть позбутися аутсайдерів ринку, то вони можуть зробити це в доволі короткий термін, використовуючи метод демпінгування цін, збільшення вкладень у інновації і, як наслідок, підвищення споживчих характеристик продукції тощо. Інший приклад: якщо підприємство покращило свої фінансово-економічні показники на 20% порівняно з попереднім періодом – це позитивний результат, однак, якщо основні конкуренти покращили показники діяльності за цей самий період на 30%, то результат підприємства оцінюється як втрата можливостей. Тому, надаючи лізингові послуги, необхідно створювати індивідуальні методики для конкретних ринків і постійно коригувати та адаптувати їх відповідно до поточної ситуації на ринку позичальника. Аналіз методик оцінювання фінансово-економічного стану лізингоотримувача показав, що на практиці лізингові підприємства використовують від 5 до 30 показників діяльності. Серед них 85–95% – це фінансові показники, а лише 5–15% – якісні економічні показники діяльності підприємства. Методики передбачають можливість диференціювання підприємств на певну кількість класів, однак не враховують реальної ринкової ситуації.

Формування цілей статті (постановка завдання). Розроблення методичних рекомендацій аналізування платоспроможності лізингоотримувачів, використовуючи методи багатовимірного аналізу.

Виклад основного матеріалу досліджень з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Для здійснення процедури визначення фінансового стану лізингоотримувачів доцільно розробити чіткі методичні рекомендації, які запропоновано реалізувати у п'ять етапів.

Перший етап “Вибір методів визначення платоспроможності”. Враховуючи, що за своєю природою економічні явища є імовірнісними, тому аналізувати розраховані фінансові показники підприємств доцільно з використанням методів, які в умовах невизначеності забезпечать сталість та надійність отриманих висновків. До них належать багатовимірні статистичні методи. Тому визначення платоспроможності лізингоотримувача здійсимо із застосуванням методів: головних компонент та дискримінантного методу. За допомогою методу головних компонент буде поділено вихідну сукупність змінних на певну кількість класів за показниками фінансового стану. А за допомогою дискримінантного аналізу побудуємо інтегральні показники та знайдемо параметри дискримінантних рівнянь. Це дасть змогу значно спростити для лізингодавця процедуру оцінювання фінансового стану лізингоотримувача та пришвидшити процес надання лізингової послуги.

Основне призначення методу головних компонент – виявлення прихованих (латентних) першопричин, які пояснюють кореляції між ознаками і змістовно інтерпретуються [6, с. 149–160; 7, с. 718; 8, с. 347–368;]. Використання методу головних компонент дає змогу m -вимірний ознаковий простір перетворити на p -вимірний компонентний простір ($p < m$), у якому сумарна дисперсія компонент є меншою за сумарну дисперсію ознакового простору.

Дискримінантний метод дає змогу поєднати під час дослідження два види представлення даних – якісні та кількісні. Як правило, залежна змінна у дискримінантному рівнянні є якісною характеристикою, а незалежна змінна – кількісною. Дискримінантна функція є лінійною комбінацією незалежних змінних (предикторів), за допомогою якої можна ідентифікувати (дискримінувати) категорії залежної змінної [3; 6, с. 48–52; 7, с. 686; 8, с. 507–525].

Етап 2 “Вибір об’єктів дослідження”. Для оцінювання фінансового стану позичальників об’єктами дослідження обрано вісімнадцять підприємств. На основі аналізування наукових праць та практики оцінювання фінансового стану лізингоотримувачів для дослідження обрані показники: миттєвої ліквідності (L), маневреності власних коштів (M), достатності капіталу (D_k), забезпечення оборотними коштами (K_3), оборотності кредиторської заборгованості ($O_{кз}$), оборотності активів (O_a), автономії (A) та рентабельності власного капіталу (P), коефіцієнтом вкладення інвестицій в основні фонди (K_{off}).

Етап 3 “Побудова кореляційної матриці, виокремлення головних компонент та їх ідентифікація”. На цьому етапі застосуємо метод головних компонент, який ґрунтується на припущенні, що ознаки x_i є лише індикаторами певних існуючих властивостей явища, які безпосередньо не можна виміряти [6, с. 148]. Першопричина кореляції ознак j -ї групи називається компонентою G_j [6, с. 148]. Ознаки, що належать до різних груп, некорельовані, а отже, і компоненти G_j незалежні (ортогональні). Суть методу головних компонент полягає у переході від численної множини x_i до мінімальної кількості максимально інформативних компонент G_j [50, с. 149] (1):

$$x_i \Rightarrow G_j \quad (1)$$

$$i=1,2,\dots,m \quad j=1,2,\dots,p$$

Застосуємо метод головних компонент, використовуючи інтегровану систему Statistica для Windows (версія 6.0.), яка розроблена організацією Stat Soft. Математичною основою методу головних компонент є кореляційна матриця R з одиницями на головній діагоналі [50]. Недіагональні елементи матриці представлені коефіцієнтами кореляції r_{ik} , які оцінюють не причинно-наслідкові, а супутні зв’язки між ознаками x_i та x_k , зумовлені наявністю першопричини їхньої варіації [6, с. 151–152]. У термінах матричної алгебри дисперсії компонент I_j – це властиві числа кореляційної матриці R [50]. Кожному з цих чисел відповідає властивий вектор V , який задовольняє рівняння $(R - I E)V = 0$, де E – одинична матриця [50]. Тобто виокремлення головних компонент є класичною задачею визначення властивих чисел I для властивих векторів V кореляційної матриці R [6, с. 152]. Для перевірки доцільності застосування методу головних компонент використаємо критерій сферичності Бартлетта (статистика $\chi^2 = 124,247$, число ступеня вільності 17, значимість 0,00000) та критерій адекватності Кайзера-Мейера-Олкіна (0,713, при нормативному значенні $> 0,5$). Отримані результати дають змогу відхилити нульову гіпотезу, що

кореляційний зв'язок між машинобудівними підприємствами відсутній і вважати за доцільне надалі застосовувати метод головних компонент для класифікації машинобудівних підприємств.

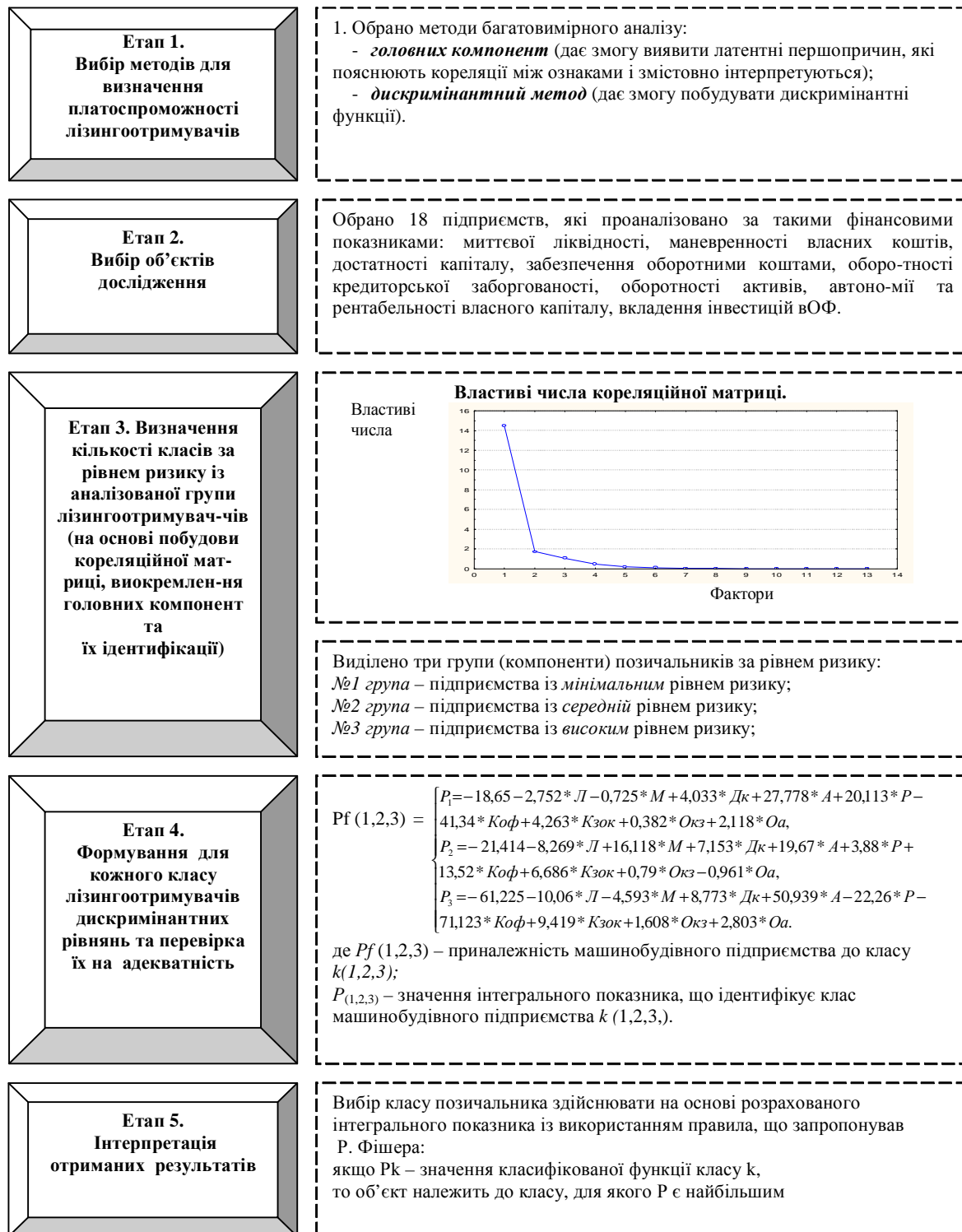

Рис. 3.1. Методичні рекомендації визначення платоспроможності лізингоотримувачів

Важливим кроком застосування методу головних компонент є виокремлення головних компонент та розрахунок їх факторних навантажень. Для візуалізаційної інтерпретації виокремлення головних компонент застосовувався критерій властивих значень “кам’янистий обвал”. Графічне зображення критерію кам’янистого обвалу (рис. 1.) відбиває залежність властивих значень матриці

та числа виокремлених факторів. Значення властивих чисел кореляційної матриці представлено на осі ординат і, як бачимо, ці значення стрімко зменшуються і лише три перші є більшими за одиницю. Тому виокремлено три головні компоненти. Тобто за рівнем фінансово-економічного стану потенційних лізингоотримувачів доцільно розділити на три класи (групи).

Наступним кроком запропонованої методики є розрахунок факторних навантажень (табл. 1).

Як зазначають науковці [6; 7; 8], незважаючи на те, що отримані результати вказують на взаємозв'язок компонент та окремих змінних, остаточних висновків на основі цих даних ще не можна зробити. Це пояснюється тим що, фактори корелюють з багатьма змінними, і такі висновки можуть бути помилковими, тому важливо правильно ідентифікувати головні компоненти. Враховуючи, що аналізується багатовимірна сукупність, у якій було виділено декілька головних компонент, із складною факторною структурою, ідентифікація компонент ускладнюється. Факторну структуру (коли факторні навантаження наближаються до 1 або 0) шукають за допомогою процедур обертання, під час якого значення одних факторних навантажень зростають, а інших зменшуються [6].

Для обертання факторів використано процедуру варімакс, яка дає змогу максимізувати варіацію квадратів факторних навантажень для кожної компоненти [6]. В алгебраїчній термінології обертання – це перетворення матриці факторних навантажень A на матрицю простої факторної структури B [6, с. 154]. Важливо знайти таку трансформаційну матрицю T (що залежить від кількості компонент та кута обертання), яка б забезпечила рівність $A=B*T$. Результати обертання факторів наведені у табл. 2.

Таблиця 1

Факторні навантаження досліджуваних підприємств у тривимірному просторі

Підприємства	Перша компонента	Друга компонента	Третя компонента
ВАТ "Львівський завод автотранспорту"	0,318007	0,276445	0,899657
ВАТ "Бердичівський завод транспортного машинобудування"	0,571895	0,328525	0,703981
ВАТ "Чернівецький завод сільськогосподарського машинобудування"	0,553039	0,81983	-0,04638
ЗАТ "Автотранспорту"	0,905823	0,267701	0,279384
ВАТ "Коммаш"	0,921329	0,318241	0,167132
ВАТ "Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування"	0,650899	0,609036	0,438479
ЗАТ "Уманський завод сільгоспмашинобудування"	0,347145	0,679218	0,52235
ВАТ "Сімферопольськмаш"	0,745137	0,247223	0,554459
ВАТ "Суміськмаш"	0,858999	0,243777	0,396651
ВАТ "Комісарівський завод торгового машинобудування"	0,400344	0,632173	0,648752
ВАТ "Мелітопольський завод холодильного машинобудування "Рефма"	0,793181	0,394498	0,354661
ВАТ лісового машинобудування "Ківерціспецісмаш"	0,813003	0,332303	0,412953
ВАТ "Криворізький завод гірничого машинобудування"	0,892235	0,295066	0,322928
ВАТ "Сніжнянський завод хімічного машинобудування"	0,749321	0,334809	0,564358
ВАТ "Дебальцевський завод металургійного машинобудування"	0,312535	0,893573	0,287002
ВАТ "Нафтогазмаш"	0,135376	0,886179	0,417361
ВАТ "Завод хімічного машинобудування "Червоний жовтень"	0,864361	0,160663	0,407262
ВАТ "Коростенський завод хімічного машинобудування"	0,862108	0,483912	0,098762
Пояснювальна варіація	8,655	4,690849	3,915135

Примітка: розраховано автором на основі звітних матеріалів 18 досліджуваних підприємств та даних, отриманих методом головних компонент.

Факторні навантаження підприємств після обертання у тривимірному просторі

Підприємства	Перша компонента	Друга компонента	Третя компонента
1	2	3	4
ВАТ “Львівський завод автотранспорту”	0,321693	0,280999	0,896932
ВАТ “Бердичівський завод транспортного машинобудування”	0,574563	0,332692	0,69984
ВАТ “Чернівецький завод сільськогосподарського машинобудування”	0,551264	0,820652	-0,05258
ЗАТ “Автотранспорту”	0,906613	0,270624	0,273953
ВАТ “Коммаш”	0,921498	0,320697	0,161409
ВАТ “Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування”	0,651792	0,662178	0,432741
ЗАТ “Уманський завод сільгоспмашинобудування”	0,348301	0,68216	0,517726
ВАТ “Сімферопольськмаш”	0,747256	0,251057	0,549866
ВАТ “Сумисльмаш”	0,860384	0,247128	0,391543
ВАТ “Комісарівський завод торгового машинобудування”	0,40218	0,635772	0,644082
ВАТ “Мелітопольський завод холодильного машинобудування “Рефма”	0,794085	0,39754	0,3492
ВАТ лісового машинобудування “Ківерціспецісмаш”	0,814298	0,335639	0,40767
ВАТ “Криворізький завод гірничого машинобудування”	0,893178	0,298154	0,31744
ВАТ “Сніжнянський завод хімічного машинобудування”	0,75132	0,338692	0,559361
ВАТ “Дебальцевський завод металургійного машинобудування”	0,312184	0,895412	0,281603
ВАТ “Нафтогазмаш”	0,135652	0,88826	0,412822
ВАТ “Завод хімічного машинобудування “Червоний жовтень”	0,865952	0,164072	0,402493
ВАТ “Коростенський завод хімічного машинобудування”	0,861644	0,485954	0,09259
Пояснювальна варіація	8,679216	4,735748	3,846019

Примітка: розраховано дисертантом на основі звітних матеріалів 18 досліджуваних підприємств та даних, отриманих методом головних компонент.

Аналізуючи факторні навантаження до обертання факторів (табл. 1) та після обертання (табл. 2), доходимо висновку, що обертання спрощує інтерпретацію. Згідно з отриманими результатами аналізу підприємства за рівнем платоспроможності поділено на три групи:

– перша група (55,56%) – ЗАТ “Автотранспорту”, ВАТ “Коммаш”, ВАТ “Сімферопольськмаш”, ВАТ “Сумисльмаш”, ВАТ “Мелітопольський завод холодильного машинобудування “Рефма”, ВАТ лісового машинобудування “Ківерціспецісмаш”, ВАТ “Криворізький завод гірничого машинобудування”, ВАТ “Сніжнянський завод хімічного машинобудування”, ВАТ “Завод хімічного машинобудування “Червоний жовтень”. ВАТ “Коростенський завод хімічного машинобудування” (перший клас – мінімальний ризик).

– друга група (27,77%) – ВАТ “Чернівецький завод сільськогосподарського машинобудування”, ЗАТ “Уманський завод сільгоспмашинобудування”, ВАТ “Дебальцевський завод металургійного машинобудування”, ВАТ “Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування” (другий клас – середній ризик).

– третя група (16,67%) – ВАТ “Нафтогазмаш”, ВАТ “Львівський завод автонавантажувач”, ВАТ “Бердичівський завод транспортного машинобудування”, ВАТ “Комісарівський завод торгового машинобудування” (третій клас – високий ризик).

Четвертий етап “Формування для кожної групи лізингоотримувачів дискримінантних рівнянь та перевірка їх на адекватність”. На основі даних, отриманих за допомогою методу головних компонент, до кожного із визначених трьох класів лізингоотримувачів необхідно сформувати дискримінантні рівняння, які дадуть змогу визначити платоспроможність потенційних лізингоотримувачів та зарахувати його до однієї із груп лише за допомогою підстановки значень кількісних та якісних показників, обраних для аналізу.

Пошук дискримінантних функцій проведемо для усіх класів досліджуваних підприємств. Залежна змінна (клас підприємства), а незалежними змінними є обрані показники. За методикою застосування дискримінантного аналізу визначено середні значення стандартизованих та стандартні відхилення показників дослідження для кожного класу досліджуваних підприємств, а також побудовано матрицю внутрішньої кореляції показників оцінювання платоспроможності лізингоотримувачів (табл. 3).

Матриця внутрішньої кореляції містить доволі низькі значення коефіцієнтів кореляції, що є ще одним доказом вдалого добору коефіцієнтів, між якими щільність кореляційного зв'язку є дуже низькою. Тобто, проблема мультиколінеарності не вплинула на результати розрахунку параметрів дискримінантних рівнянь платоспроможності лізингоотримувачів.

Таблиця 3

Кореляційна матриця фінансово-економічних показників діяльності машинобудівних підприємств

Незалежні змінні	Л	М	Ф _н	А	Р	К _{оф}	К _{зок}	О _{кз}	О _а
Л	1,000	0,291	0,695	-0,118	0,229	0,324	-0,399	-0,050	0,324
М	0,291	1,000	-0,197	-0,140	-0,175	0,091	-0,491	0,223	0,808
Д _к	0,695	-0,197	1,000	-0,177	0,245	0,116	-0,078	-0,162	-0,014
А	-0,118	-0,140	-0,177	1,000	-0,490	0,053	-0,043	-0,084	-0,288
Р	0,229	-0,175	0,245	-0,490	1,000	-0,065	-0,197	0,041	0,042
К _{оф}	0,324	0,091	0,116	0,053	-0,065	1,000	-0,087	-0,100	0,299
К _{зок}	-0,399	-0,491	-0,078	-0,043	-0,197	-0,087	1,000	0,225	-0,354
О _{кз}	-0,050	0,223	-0,162	-0,084	0,041	-0,100	0,225	1,000	0,507
О _а	0,324	0,808	-0,014	-0,288	0,042	0,299	-0,354	0,507	1,000

Примітка: розраховано дисертантом на основі даних, отриманих методом дискримінантного аналізу

Оскільки є тільки три групи підприємств, поділених за рівнем платоспроможності, за правилами застосування дискримінантного аналізу оцінюють тільки дві дискримінантні функції. Розраховані характеристики дискримінантних функцій наведені у табл. 4.

Таблиця 4

Характеристика отриманих дискримінантних функцій для машинобудівних підприємств

Функції	Властиві значення	Проценти варіації	Кумулятивні проценти	Канонічні кореляції	Коефіцієнти I С. Вілкса	Ступені вільності	Значення F-критеріїв
1	6,68608	55,9	55,9	0,9327	0,020735	18	4,6
2	5,274767	44,1	100	0,9169	0,159368	8	3,3

Примітка: розраховано дисертантом на основі даних, отриманих методом дискримінантного аналізу

Для вибору кращої функції класифікації об'єктів дослідження наведені в табл. 4 значення потребують аналізу. Власне значення, визначене як відношення міжгрупової суми квадратів до внутрішньогрупової суми квадратів, для першої функції становить 6,69, канонічна кореляція, що вимірює ступінь зв'язку між дискримінантними показниками (за допомогою яких здійснюється поділ), та групами, у першій функції має доволі високе значення і становить 0,9327 при максимальному значенні 1. Такі великі значення показників означають високий ступінь залежності та взаємозв'язку. Квадрат кореляції для першої функції становить $(0,9327)^2 = 0,8699$. Власне значення другої функції становить 5,274767, канонічна кореляція 0,9169, а квадрат кореляції – 0,8406. При використанні першої функції 86,99 % дисперсії залежної змінної (класу лізингоотримувачів машинобудівних підприємств) пояснюється цією моделлю, а другої – 84,06 %. Коефіцієнт Вілкса є нижчий у першій функції і свідчить про вищу її ефективність, оскільки дає можливість чітко поділити лізингоотримувачів на класи. Про вищий порядок першої функції порівняно із другою також свідчать більші показники її власного значення. Отже, перша дискримінантна функція за всіма розрахованими показниками краще класифікує об'єкти дослідження – лізингоотримувачів порівняно з другою функцією, тому надалі використовуватимемо її параметри.

На основі вивчення абсолютних значень нормованих коефіцієнтів дискримінантної функції, канонічних вагомостей та структурних коефіцієнтів функції отримуємо відомості про відносну вагомість змінних. Значення коефіцієнта для конкретного предиктора залежить від інших предикторів, включених у дискримінантну функцію. Абсолютні значення показників стандартизованих коефіцієнтів дискримінантної функції вказують на внесок у міцність функції, зокрема більші значення роблять великий внесок, а менші – малий.

Побудова класифікаційних функцій при визначенні класу, до якого ввійде підприємство за рівнем платоспроможності, передбачає розрахунок коефіцієнтів (табл. 5).

Таблиця 5

Коефіцієнти класифікаційної функції

Коефіцієнти	Функції		
	Ф1	Ф2	Ф3
Константа	-18,64	-21,41	-61,22
Л	-2,75	-8,26	-10,06
М	-0,72	16,11	-4,59
Д_к	4,033	7,15	8,77
А	27,11	19,67	50,93
Р	20,11	3,88	22,26
К_{оф}	-41,34	13,52	-71,12
К_{зок}	4,26	6,68	9,41
О_{кз}	0,382	0,79	1,60
О_а	2,11	-0,96	2,80

Знаки коефіцієнтів є умовними, але вони вказують, які значення змінних приводять до великих чи малих значень функції і пов'язують їх з конкретними групами. Результатом проведеного дискримінантного аналізу є розроблення інтегрального показника визначення платоспроможності лізингоотримувачів (рис. 1).

П'ятий етап "*Інтерпретація отриманих результатів*". За результатами проведеного дослідження першій групі позичальників, яка охопила найбільшу кількість підприємств, притаманний мінімальний рівень кредитного ризику. Лізингодавці можуть надавати лізингові послуги таким позичальникам за особливо сприятливими умовами: знижені відсоткові ставки лізингових платежів, відсутність додаткової застави (окрім предмета лізингу), мінімальна сума авансового платежу, довготривалий термін чинності лізингової угоди, гнучкий графік сплати

лізингових платежів, послаблений поточний контроль за фінансовою звітністю тощо. Підприємства, які увійшли до першого класу позичальників, відзначаються позитивним значенням показника рентабельності власного капіталу, високим рівнем ліквідності, значним рівнем достатності капіталу, а найголовніше – вони вкладають кошти в оновлення основних фондів.

До другого увійшли підприємства з середнім рівнем кредитного ризику. Підприємства мають задовільні показники фінансового стану, тому лізингові угоди мають відповідати таким умовам: середні відсоткові ставки, відсутність додаткової застави, середній розмір авансового платежу, середньотривалий термін чинності, гнучкий графік сплати лізингових платежів, ретельний поточний контроль за фінансовою звітністю тощо.

Третя група підприємств потребує певної зовнішньої підтримки для покращання платоспроможності. Згідно із фінансовими звітами на підприємствах відбуваються процеси стагнації. Ці підприємства, як правило, найбільше потребують оновлення основних фондів та впровадження інноваційних технологій. Умови надання лізингу є найжорсткішими: високі відсотки, обов'язковий авансовий платіж, обов'язкова додаткова застава, короткотривалий термін чинності, жорсткий контроль за поточним станом тощо.

Вибір класу позичальника здійснювали на основі підстановки значень фінансових показників у інтегральний показник, і за правилом Р. Фішер: якщо P_k – значення класифікованої функції класу k , то об'єкт належить до класу, для якого P є найбільшим. Тобто, лізингоотримувач належатиме до того класу, де значення дискримінантної функції більше.

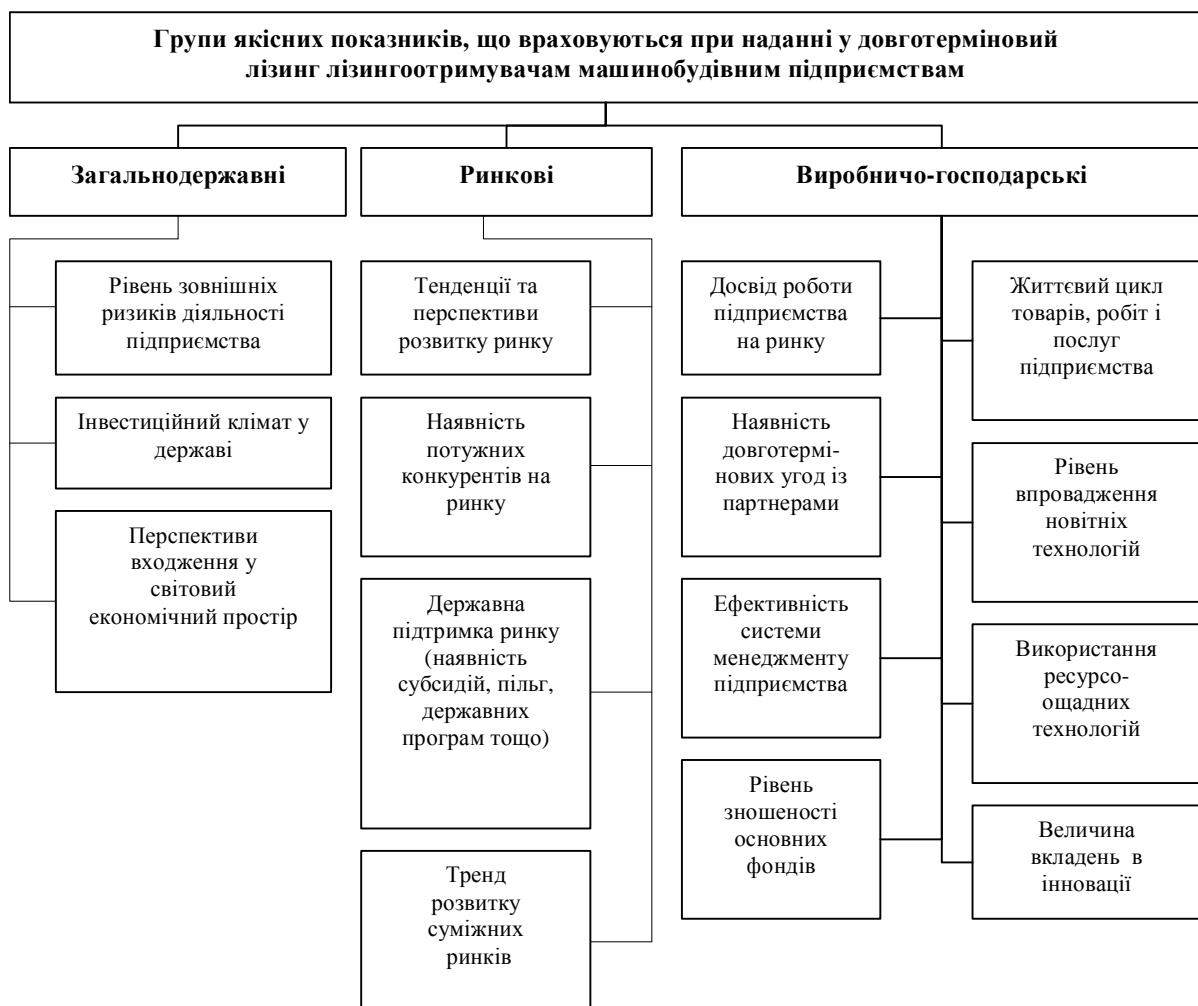

Рис. 2. Групи якісних показників, що враховуються у разі надання у довготерміновий лізинг

У запропонованих вище методичних рекомендаціях, домінує аналіз фінансових показників, які рекомендовано використовувати при укладенні короткотермінових лізингових договорів (до 1,5 року). Для надання у середньотерміновий (1,5–3 роки) та довготерміновий (понад 3 роки) лізинг важливо доповнити запропоновані методичні рекомендації якісними показниками діяльності потенційного лізингоотримувача. Аналізувати необхідно за трьома групами показників: загальнодержавних, ринкових та виробничо-господарських (рис. 2).

До загальнодержавних показників належать: рівень зовнішніх ризиків діяльності підприємства, інвестиційний клімат у державі, перспективи входження у світовий економічний простір. До ринкових: тенденції та перспективи розвитку ринку, наявність потужних конкурентів, наявність державної підтримки ринку, тенденції розвитку суміжних ринків. Група виробничо-господарських показників є найчисленнішою і сформована з таких показників: досвід роботи підприємства на ринку, наявність довготермінових угод із партнерами, ефективність використовуваної системи менеджменту підприємства, стан зносу основних фондів, життєвий цикл товарів, робіт і послуг підприємства, рівень впровадження новітніх технологій, використання ресурсоощадних технологій та величина вкладень в інновації. Врахування цих показників надасть можливість виявити зміни зовнішнього та внутрішнього середовища лізингоотримувачів та спрогнозувати майбутні результати його діяльності.

Необхідність доповнення фінансово-економічних показників якісними показниками у разі прийняття рішення про укладення довготермінового лізингового договору зумовлена потребою визначення не лише реального фінансового стану лізингоотримувача, але і прогнозування ефективності використання предмета лізингу у довготерміновій перспективі.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Запропоновані методичні рекомендації визначення платоспроможності лізингоотримувачів на засадах застосування методів багатовимірного аналізу – головних компонент та дискримінантного аналізу доцільно використовувати у разі надання лізингових послуг на короткотерміновий період. Існуючі універсальні методики визначення класу позичальника для кредитних операцій характеризуються складністю диверсифікації лізингового портфеля за рівнем ризику і не враховують специфіки лізингової діяльності. А розроблені нами методичні рекомендації швидкі, точні та прості у використанні для визначення рівня платоспроможності лізинготримувачів.

Дослідження лізингової діяльності, також варто спрямувати у таких напрямках: адаптація новітніх форм лізингу для вітчизняних підприємств; застосування скорингових моделей для роботи із проблемними короткотерміновими лізинговими заборгованостями; формування стратегій розвитку лізингової діяльності фінансових установ тощо.

1. Горемкин В.А. *Лизинг: Ученик.* – Издательско-торговая корпорация “Дашков і Ко”, 2003. – 944 с. 2. Жилінський А. *Пропозиції щодо покращення бізнес-середовища для лізингу в Україні [Електронний ресурс] / А. Жилінський // Інформаційно-аналітичний журнал: Лізинг в Україні.* – 2005. – №4. – С. 8–10. – Режим доступу до журн.: <http://www.leasing.org.ua> 3. Колядюк Ю. *Аналіз кредитоспроможності лізингодержувачів: елементи та підходи [Електронний ресурс] / Ю. Колядюк.* – Режим доступу: www.leasing.org.ua/files//accessfile.doc 4. Трач В.П. *Лізинг: теоретичні аспекти та практика (на прикладі автотранспортних засобів)* – Львів: Видавництво Державного університету “Львівська політехніка”, 2001. – 436 с. 5. Шевченко К. *Фінансовий аналіз підприємства – важливий чинник щодо прийняття рішень фінансового лізингу [Електронний ресурс] / К. Шевченко // Інформаційно-аналітичний журнал: Лізинг в Україні.* – 2005. – №2. – С. 8–10. – Режим доступу до журн.: <http://www.leasing.org.ua> 6. Єріна А.М. *Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посібник / А.М. Єріна.* – К.: КНЕУ, 2001. – 170 с. 7. Малхотра, Нереш К. *Маркетинговые исследования. Практическое руководство / Пер. з англ. 3-е*

изд. – М.: Изд. дом “Вильямс”, 2002. – 960 с. 4. Методика проведення оцінки фінансового стану позичальників – юридичних осіб в ЗАТ “Прокредит банк”. Затверджена наказом № 624/1 dd від 14.11.2006. 8. Сошникова Л.А. Многомерный статистический анализ в экономике: Учеб. пособие для вузов / Л.А. Сошникова, В.Н. Тамашевич, Г. Уебе / Под ред. В.Н. Тамашевича. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 598 с.

УДК 368.023.2

О.С. Світлична

Одеський державний економічний університет,
кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕЙТИНГУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

© Світлична О.С., 2010

Розглянуто особливості методик присвоєння рейтингової оцінки як зарубіжними, так і вітчизняними рейтинговими агентствами страховим компаніям. Висвітлено основні проблеми рейтингування страховиків на сучасному етапі.

Ключові слова: рейтингування страховиків, рейтингові агентства, методики присвоєння рейтингової оцінки страховим компаніям

CURRENT PROBLEMS RATINGS OF INSURANCE COMPANIES

The article deals with the features of rating estimation appropriation methodologies both foreign and home rating agencies to the insurance companies. The basic problems of rating appropriation process to the insurers on the modern stage are lighted up.

Keywords: process ratings of insurers, rating agencies assign ratings of the methods insurance companies

Постановка проблеми у загальному вигляді. У діяльності страхових компаній першочергове значення має їхня фінансова надійність, оскільки внесення плати за страхову послугу потребує певних гарантій щодо здатності страхової компанії відповідати за своїми зобов'язаннями перед страхувальниками. Особливо актуальним це питання є під час виходу зі світової економічної кризи. Інвестори, споживачі страхових послуг, перестраховальники мають потребу в об'єктивній та незалежній оцінці фінансової стійкості страхової компанії. У Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2005 р. № 369-р, зазначено, що основними напрямками розвитку національного страхового ринку є підвищення рівня капіталізації страховиків, їхньої фінансової стійкості та платоспроможності.

В останній час проблема розроблення певного інструменту оцінки фінансового стану страхових компаній України є особливо актуальною. У зв'язку з цим важливим є введення в практику діяльності вітчизняних страховиків нових принципів управління фінансовими ресурсами на мікрорівні. Значною мірою цьому сприяє визначення рейтингу страховика.